

Διπλωματική εργασία
Ε.Μ.Π. Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Οκτώβρης 2012

Ορέστης Γκούβας

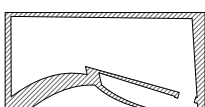
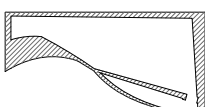
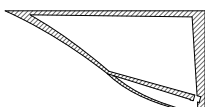
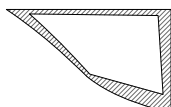
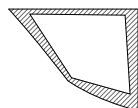
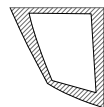
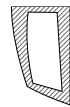
“Κοιμητήριο στους πρόποδες του Υμηττού“, στο ύψος του Χολαργού.

“Ο αποχαιρετισμός”

Το Τεύχος αυτό πρόκειται για την περίληψη της διπλωματικής μου εργασίας. Αποτελείται από σχέδια, φωτογραφίες και κείμενα και ακολουθείται από ένα δεύτερο τεύχος το οποίο αφορά κυρίως “σκίτσα και σκέψεις απο όλη τη διάρκεια της ανάλυσης για τον σχεδιασμό ενός κοιμητηρίου στους πρόποδες του Υμηττού, από τον Δεκέμβρη περίπου του 2011 μέχρι και τις αρχές του Αυγούστου 2012.”

“Ο αποχαιρετισμός”, Οκτώβρης 2012
Ε.Μ.Π. Τμήμα Αρχ. Μηχ.
Μηχανουργείο, Νέα Σμύρνη - Βελιγράδι

Ορέστης Γκούβας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ (σελ. 5)

Παραδείγματα, σχεδιασμός νεκροταφείων (σελ. 6-11)

Επιλογή οικοπέδου (σελ. 12-15)

4 στάδια νεκρώσιμης ακολουθίας και 1 παραδοχή (σελ. 16-19)

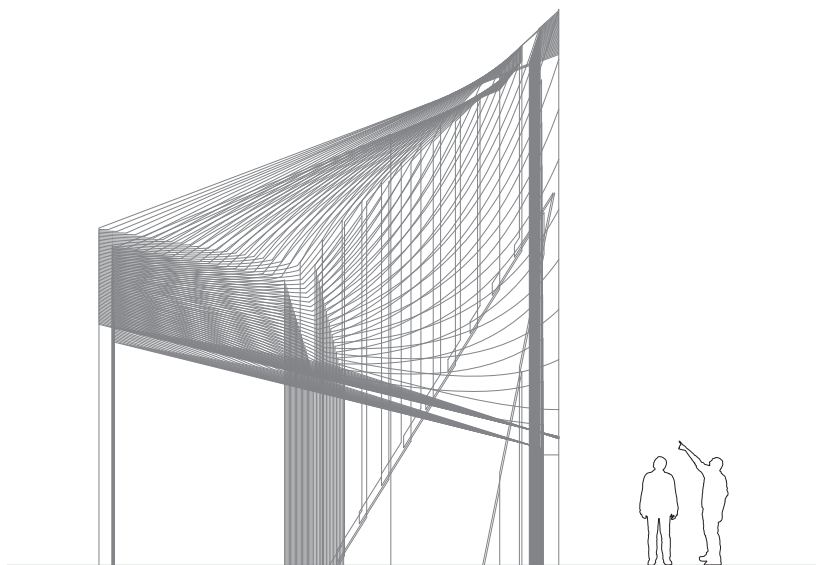
Είσοδος και διαγράμματα (σελ. 20-27)

Κατόψεις και τομές (σελ. 28-37)

Φωτορεαλιστική αναπαράσταση κτηρίων (σελ. 38-49)

Αναφορές (σελ. 50-51)

Μοντέλα παρουσίασης (σελ. 52-55)

Ο Υμηττός στα όρια Γλυφάδας-Αργυρούπολης

N 37° 53' 43" E 23° 45' 31"
30/10/2002, Ώρα:18:20
Υψ. Λήψης: 1.050 m

Κατά καιρούς έχουν προταθεί διάφορες εξηγήσεις για το πως το γνωστό βουνό της Αττικής πήρε το όνομα «Τρελοβούνι». Σύμφωνα με την πιο διαδεδομένη το εν λόγω όνομα προήλθε από την παραφθορά των λέξεων *très long* (=πολύ μακρύ), που φέρονται να εκτόμισαν κάποιοι Γάλλοι, λίγο μετά την απελευθέρωση της Αθήνας από τους Τούρκους. Η παραπάνω εκδοχή πάντως δεν φαίνεται πολύ πιθανή, μια και τόσο ο ονομαστός Τούρκος περιηγητής του 17^{ου} αιώνα Ενλίγια Çelebi όσο και ένα τούρκικο ταπί (επίσημος κτηματικός τίτλος) του 1761 αναφέρουν τον Υμηττό ως Ντελή Νταγ (Τρελό Βουνό).

Εικόνες και σκόλια από το λεύκωμα με τίτλο: 'Ελλάς άνωθεν Αεροφωτογραφίες', Δανιηλίδης Νίκος, Εκδόσεις ΜΙΑΗΤΟΣ.

Κόμβος Κατεχάκη, Αττική Οδός
N 37° 58' 09" E 23° 47' 24"
12/09/2003, Ώρα:14:40
Υψ. Λήψης: 750m
Συνολ. μήκος λεωφόρου: 65.20 km

Μετά την ολοκλήρωση της υπολογίζεται ότι θα βοηθά στην εξοικονόμηση τουλάχιστον 270.000 ωρών παραγωγικού και ελεύθερου χρόνου ημερησίως, χρόνος που αποτιμάται σε ετήσιο κοινωνικό όφελος περ. 150 δις. δρχ. , ενώ σύμφωνα με άλλες μελέτες θα βοηθά στην εξοικονόμηση 2 εκατ. λίτρων καυσίμων ημερησίως με ετήσιο οικονομικό όφελος περ. 150 δις. δρχ.

Π Ε Ρ Ι Λ Η Ψ Η

Πρόκειται για μια μελέτη που αφορά το σχεδιασμό ενός νεκροταφείου στους πρόποδες του Υμηττού. Λίγο πάνω από τον κόμβο Υ2 της Κατεχάκη, σε ένα σημείο όπου ενώνονται η πόλη με το βουνό, υπολειτουργεί σήμερα το παράνομο κοιμητήριο Χολαργού. Το νέο νεκροταφείο τοποθετείται στη θέση αυτή και μέσα από το συνδυασμό 4 κτηρίων («κλάμα», εκκλησία(υπόσκαφη), κρεματοριο, καφε) και άλλων ενδιάμεσων στοιχείων πάνω στο τοπίο, προσπαθεί να λειτουργήσει ως ένας αρχιτεκτονικός περίπατος. Ορίζεται έτσι εκ νέου η συμμετοχή του επισκέπτη στη νεκρώσιμη ακολουθία. Η σχέση των κτηρίων πρόκειται για μια μεταξύ των ενδιάμεσων σταθμών ακολουθία στην οποία ο επισκέπτης λαμβάνει μέρος και σχετίζεται με μια ακολουθία συναισθημάτων τα οποία τον διαδέχονται. Το φως και ο ήχος αποτελούν καθοριστικά στοιχεία στο σχεδιασμό.

/*The above project is about the design of a cemetery on the foothills of the mountain Hymettus. Not far from the entrance to one major highway of Athens(Katechaki), the site works as a connection point between the mountain and the city. The new cemetery consists of 4 buildings ('klama'=cry, church(underground), crematory, café) that work as intermediate stops in a ritual in which people participate paying their last tribute to their deceased beloved one while creating a scenario for the visitor who follows a sequel of different emotions and interacts accordingly with the space. The space works as an 'architectural serenade' that is strictly connected to the burial service. Light and sound play a major role in the design process.*/*

Κοιμητήριο της Igualada, Βαρκελώνη, Καταλωνία, Ισπανία

Κοιμητήριο της Järva, Στοκχόλμη, Σουηδία

Συμμετοχή σε διαγωνισμό της αρχιτεκτονικής ομάδας NRJA

Κοιμητήριο Χολαργού (εικόνα στο 2012) Θέα του Λεκανοπεδίου στη χαμηλότερη θέση, πάνω από τα διόδια της Αττικής Οδού. Σε πρώτο πλάνο φαίνεται το Κορακοβούνι, λόφος που επλήγη από πυρκαγιά το 2005.

Έργο των αρχιτεκτόνων Enric Miralles και Carme Pinós μετά τον αρχιτεκτονικό διαγωνισμό του 1984.

Αν και οι εργασίες διήρκεσαν από το 1985 μέχρι το 1994 το έργο θεωρείται από πολλούς ακόμα και σήμερα ημιτελές.

Σε έναν από τους τάφους ενός από τα πιο “ποιητικά έργα της καταλανικής αρχιτεκτονικής” είναι θαμμένος και ο Enric Miralles.

PLAN 01 architects

σκίτσο θολωτού τάφου

η πύλη των Λεόντων Μυκίνες

Cimitero di Erto e Casso Caserra, Ferrera Ιταλία

αρχ. Glauco και Roberto Gresleri

Μητροπολιτικό Κρεματόριο Rennes, Γαλλία

Aldo Rossi Κοιμητήριο του San Cataldo, Modena, Ιταλία (1971)

“Η πόλη των νεκρών”.

Χτισμένο στη θέση ενός παλαιότερου νεκροταφείου το έργο αντιπροσωπεύει πολλές από τις ιδέες του A.Rossi σχετικά με την Αρχιτεκτονική.

Holocaust Memorial Βερολίνο 2005 Peter Eisenman και Buro Happold

Ísafjarðarkirkja, Ισλανδία, αρχ. Hróbjartur

Tanatorio Municipal de León / BAAS León, Ισπανία

αρχ. Jordi Badia και Josep Val

κοιμητήριο στα Κατάπολα της Αμοργού

Ένα μικρό τοπικό νεκροταφείο σαν ένα από τα πολλά των ελληνικών νησιών. Εξαιρετική θέα προς τη θάλασσα.

αρχ. Giovanni Vaccarini

Νέο κοιμ.στο Silvi, 2009 επαρχία Teramo, Ιταλία

Κοιμητήριο του Santo Stefano αρχ. Aldo Amoretti Marco Calvi Giancarlo Ranalli

Καυρή νεκρών στην όχθη του ποταμού Γάγγη Varanasi, Ινδία

Boecklin, Arnold Το νησί των νεκρών 1880 λάδι σε καμβά (111 x 155 cm) Kunstmuseum Basel

Skogskyrkogården

Κρεματόριο στο Κίεβο, Ουκρανία, 1975

αρχ. Abraham Miletsky

(the WOODLAND cemetery) Enskededalen, Στοκχόλμη, Σουηδία Gunnar Asplund και Sigurd Lewerentz

Διαμήκης τομή όπου φαίνονται τα παρεκκλήσια το κρεματόριο και η κεντρική Εκκλησία.

“Προσπάθησε να εμποτίσει την περιοχή με κάτι το ιερό μέσα από τη χρήση του τοπίου ως το βασικό σημείο εκκίνησης για την αρχιτεκτονική λύση τους”. Caroline Constant (από το βιβλίο The Woodland Cemetery: Toward a Spiritual Landscape)

Μίξη αρχ. στιλ.Ο ρομαντισμός συνυπάρχει με το μοντέρνο.

Carlo Scarpa

San Vito d’Altivole Ιταλία, 1970

κοιμητήριο της οικ. Brion Vega

Άποψη τους κεντρικού υπόστεγου - εισόδου της εκκλησίας-μπροστά από τη λίμνη.

Kortrijk Αμβέρσα Βέλγιο 2005

Κρεματόριο Uitzicht' Eduardo Souto de Moura

Finisterre Cemetery, Κοιμητήριο με μία ιδιαίτερη απόδοση των παραδοσιακών τάφων της περιοχής. Ακρωτήριο της Fisterra, περιοχή της Γαλικίας, Ισπανία.

Εμπνευσμένο από την τοπογραφία, την ηρεμία του φυσικού τοπίου, τις έννοιες της απουσίας και τη μνήμη το έργο του αρχιτέκτονα César Portela υλοποιείται σαν μία πορεία μέσα από εν δυνάμει σπίτια, γεωμετρικά στερεά τοποθετημένα στο τοπίο, τα οποία εναλλάσσονται καθώς κατεβαίνεις την πλαγιά.

Γ' νεκροταφείο Αθηνών κάτοψη

The Hanging Cemetery of Baghdad, 2007 Θεωρητική προσέγγιση ενός νεκροταφείου που ίπταται πάνω από την πόλη και συνεχώς μεγαλώνει.

NaJa & deOstos

Hoppenlau Friedhof ένα από τα παλαιότερα νεκροταφεία της πόλης (1626). Σήμερα έχει ενταχθεί πλήρως στον ιστό της πόλης και λειτουργεί σαν πάρκο. Βρίσκεται πίσω από το κτίσμα της φοιτητικής λέσχης του Πανεπιστημίου της Στουτγκάρδης, Γερμανία.

Friedhof Oberreut Karlsruhe, Γερμανία Προσπάθεια για απόδοση ενός νέου χαρακτήρα στο κοιμητήριο της πόλης.

αρχ. Dieter Kienast

Κοιμητήριο του Père-Lachaise, Παρίσι, Γαλλία (1804, 44 εκτάρια)

Η οδός των τάφων Ταφικός περίβολος Θορικών, (οικ. τάφος Λυσανία από δήμο Θορικό)

Υπόγειες κατακόμβες του Παρισιού

Συμμαχικό στρατιωτικό νεκροταφείο του Φαλήρου. Σχεδιασμένο από τον landscape architect Ian McHarg στρατευμένο από το βρετανικό στρατό, μετά από ανάθεση του έργου ύστερα από διαγωνισμό.

Το μεγαλύτερο νεκροταφείο της Β.Αμερικής Queens, NY, Η.Π.Α (3 εκατ. ενταφ.)

Queens Calvary Cemetery (1848)

Μετά τον Β' Π.Π. συστήνεται η Κοινοπολιτειακή Επιτροπή Στρατιωτικών Τάφων και στα 17 στρατιωτικά νεκροταφεία που υπήρχαν στην Ελλάδα με νεκρούς από τον Α' Π.Π., προστέθηκαν άλλα 3 στην Αθήνα, τη Σούδα και τη Ρόδο.

Κοιμητήριο της Estrela (2000) Estrela, Moura, Πορτογαλία

Αναφορές σε έργα αρχιτεκτόνων και μη ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Pedro Pacheco και Marie Clément Καοιμητήριο της Luz (1998) Luz, Mourão, Πορτογαλία

Μερικές ακόμα αναφορές που αξίζει κανείς να ψάξει είναι τα:

Belvedere Gardens Salem Va SMBW Architects, 2004 (Sherwood Memorial Park), Η.Π.Α, Hollywood Cemetery Richmond, Η.Π.Α, Αποκατάσταση του παλαιού Εβραϊκού κοιμητηρίου, αρχ. Studio Salmoni Architetti Associati κοντα στην πόλη Ferrara, Ιταλία, Ιδιωτικό Μουσείο αρχ. ΜΚΑΑ - Mike Kamel

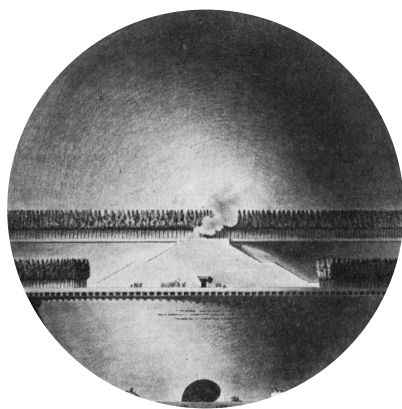
Architectures et Amenagements, Λίβανος, Μετατροπή παλαιού στρατοπέδου συγκέντρωσης σε νεκροταφείο και μουσείο, αρχ. DDJM Biuro Architektoniczne Belzec - Belzec, Πολωνία, Κοιμητήριο στο Srebrnice, αρχ. Vodopivec+Ogrin+Gazvoda, Srebrnice ,Novo Mesto, Σλοβενία και πολλά άλλα.

Μέσα από διάφορα ανά τον κόσμο κοιμητήρια παρατηρούμε ότι η αντιμετώπιση του θανάτου διαφέρει σε κάθε μία περίπτωση. Στη χώρα μας πολύ συχνά το νεκροταφείο είναι ένας χώρος αποστειρωμένος και το θέμα του θανάτου ένα θέμα ταμπού. Οι ταφικοί χώροι είναι συχνά μια έκταση γης καλά περιφραγμένη έτσι ώστε να διαχωρίσει με σαφή όρια το χώρο των νεκρών από το χώρο των ζωντανών. Κι όμως όπως γίνεται κατανοητό και από τα παραδείγματα αλλά και πολλές άλλες εικόνες και συνήθειες στις οποίες μπορεί να ανατρέξει κανείς, ένα κοιμητήριο μπορεί να γίνει και ένας χώρος ο οποίος μας εμπνέει για μια ήσυχη βόλτα, ένας τόπος μέσα στον οποίο κλεινόμαστε στον εαυτό μας και νιώθουμε κατά κάποιο τρόπο ασφαλείς.

○ ..... il cimitero di Modena, Aldo Rossi	..... Ισότητα θανάτου.	□
○ ..... “Woodland Cemetery”, G.Asplund και S.Lewerentz	..... Ηρεμία μετά το θάνατο.	□
○ ..... Cénotaphe à Newton, Étienne-Louis Boullée	..... Ανυπέβλητο του θανάτου, υπερβατικότητα.	□
○ ..... Κοιμητήρια-κήποι	..... Επαφή με τη φύση, επαναδιατύπωση της έννοιας του δημοσίου.	□
○ ..... Κοιμητήρια-έργα τέχνης, Α' Αθηνών	..... Ακινητοποίηση του σώματος, πάγωμα του χρόνου, φθορά του υλικού.	□
○ ..... Fisterra Cementerio, Cesar Portela,	..... Η συνέχεια του βλέμματος, εναρμονιση με τη φύση.	□
○ ..... Tomba Brion, Carlo Scarpa (οικ.ταφος)	..... Η ποιητική του θανάτου,λεπτομέρεια, γλυπτική με σκυρόδεμα.	□
○ ..... Cementiri Nou d'Igualada, E.Miralles C.Pinós	..... Υλικότητα, πέτρα και ξύλο, ξεχωριστές χωρικές ποιότητες.	□

Ας πάρουμε για παράδειγμα ένα κτήριο που σχετίζεται με τη ιδέα του θανάτου:

Το 1784 ο **L.E.Boullée** έβαλε στο χαρτί μια ιδέα για κτήριο με σκοπό να υμνήσει τον Isaac Newton μέσα από ένα ανυπέβλητων διαστάσεων **κενοτάφειο**. Κι όμως η ίδια ιδέα πολλά χρόνια αργότερα έγινε έμπνευση για το σχεδιασμό και την κατασκευή της δημοτικής Βιβλιοθήκης στη Στουτγκάρδη αλλά και η αφορμή που θα οδηγήσει τον πρωταγωνιστή-αρχιτέκτονα της ταινίας “The Belly of An architect” στην τρέλα.

Cénotaphe à Newton, Étienne-Louis Boullée

The Belly of an Architect, Peter Greenaway

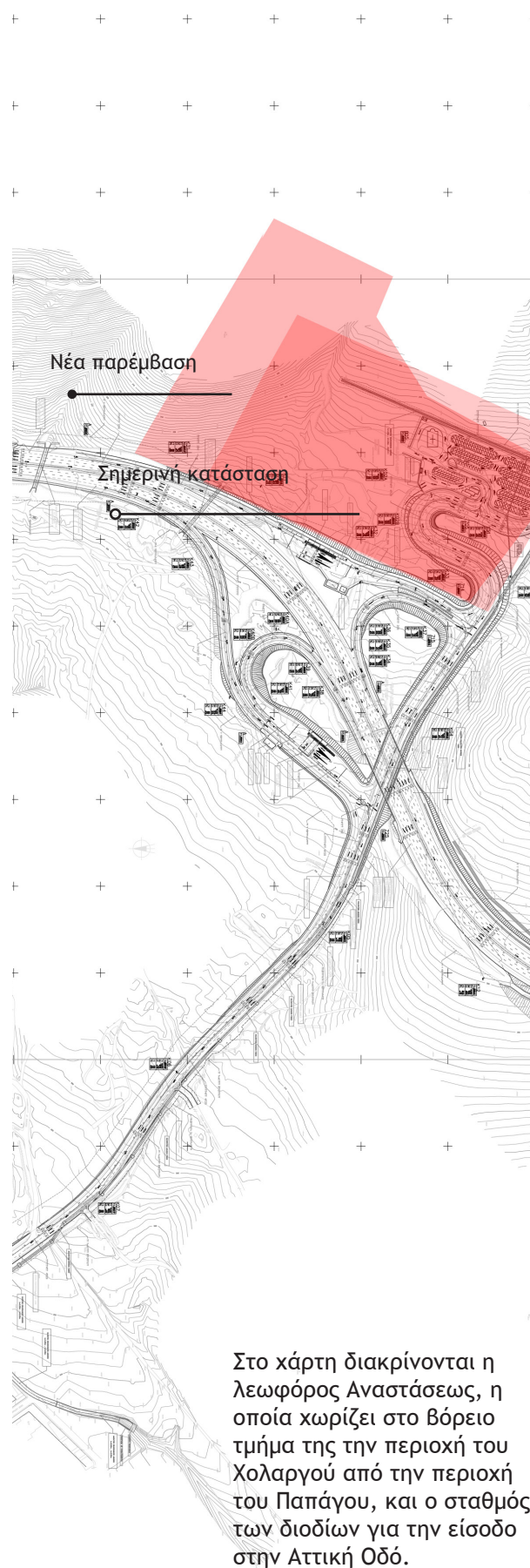

Stadtbibliothek Stuttgart, Yi Architects

Η **ιδέα για το θάνατο** ή πιο απλά η αντιμετώπιση του πως πρέπει να χτιστεί ένα νεκροταφείο μπορεί να διαφέρει σε μεγάλο βαθμό. Μπορεί να επικεντρώνεται στο **θρησκευτικό τελετουργικό** ή στην **τελευταία ανάμνηση** των κοντινών του πεθαμένου απ’ αυτόν, όπως επίσης μπορεί να διαφέρει από το να αποδέχεται την ιδέα του θανάτου σαν κάτι **μεταφυσικό** ή κάτι περισσότερο **ανθρώπινο**.

Το παραπάνω παράδειγμα παρουσιάζει διαφορετικές ερμηνείες του ίδιου σχεδίου και οτι τελικά όπως καθετί έτσι και η ιδέα του θανάτου είναι ανοικτή στην ερμηνεία του εκάστοτε παρατηρητή.

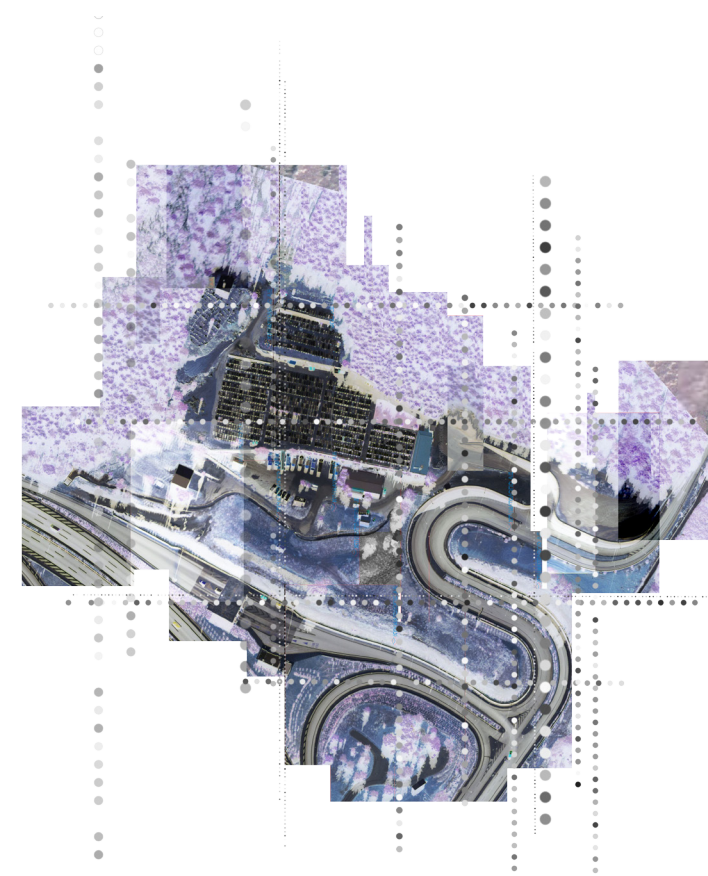

Η τοποθεσία του οικοπέδου που επιλέγεται διακρίνεται στο χάρτη. Πρόκειται για ένα οικοπέδο στις παρυφές του Υμηττού, ακριβώς πάνω από τα διόδια της Αττικής Οδού, στη θέση Υ2 Χολαργός. Στη θέση αυτή, στο ψηλότερο σημείο του οικοπέδου λειτουργεί σήμερα το παράνομο νεκροταφείο του Χολαργού. Το οικοπέδο βρίσκεται σε σημείο όπου “ενώνονται” το βουνό και η πόλη. Χαρακτηριστική είναι η θέα του Λεκανοπεδίου της Αττικής που αντικρύζει κανείς όταν στέκεται με πλάτη τον Υμηττό και παρατηρώντας την Αθήνα, από την Ακρόπολη μέχρι και τις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις, που ανοίγονται μπροστά του. (βλ. σελ. 16-17) Το τελευταίο σπίτι του οικισμού βρίσκεται σε απόσταση περ. 2χιλ. από τη θέση αυτή και η μοναδική πρόσβαση γίνεται με τη χρήση μεταφορικού μέσου.

Με έντονο κόκκινο χρώμα σηματοδοτείται η θέση του κοιμητηρίου Χολαργού μαζί με τις ανεκμετάλλευτες γύρω εκτάσεις ενώ με διακριτικό κόκκινο χρώμα η έκταση του νέου κοιμητηρίου μετά την παρέμβαση.

Ο σχηματικός χάρτης πρόκειται για αεροφωτογραφία όπου διακρίνονται η θέση των διοδίων στον κόμβο Υ2 της Αττικής Οδού, στο χαμηλότερο επίπεδο ο χώρος στάθμευσης των απορριματοφόρων του Δήμου Χολαργού και οι πρόχειρες εγκαταστάσεις Εθελοντικής Προστασίας του Υμηττού (πυροφυλάκιο Χολαργού), στο πιο πάνω επίπεδο το κοιμητήριο Χολαργού και στα δεξιά η χωματερή που προβλέπεται να αναδιαμορφωθεί σε χώρο στάθμευσης.

Στην τοποθεσία που περιγράφεται, στο ψηλότερο σημείο του οικοπέδου, λειτουργεί σήμερα το παράνομο κοιμητήριο Χολαργού. Πρόκειται για ένα νεκροταφείο το οποίο δημιουργήθηκε εκεί για να καλύψει πρόχειρα τις ανάγκες της περιοχής. Αν και πριν την εκκίνηση των έργων για τη διάνοιξη της Αττικής Οδού υπήρξε πρόταση για το σχεδιασμό του κοιμητηρίου, τα όρια του οικοπέδου καταπατήθηκαν, τα έργα αποκατάστασης του φυσικού τοπίου μετά τη διάνοιξη του δρόμου περιορίστηκαν μονάχα σε καλλωπιστικές διαμορφώσεις του τοπίου και η βλάστηση του βουνό ιδίως στη χαμηλότερη στάθμη του οικοπέδου ακόμα και μέχρι σήμερα δεν έχει αποκατασταθεί. Το σοβαρότερο πλήγμα για την περιοχή υπήρξε ο εμπρησμός του Υμηττού τη χρονιά 2005. Ο λόφος με τη χαρακτηριστική ονομασία “Κορακοβούνι” που βρίσκεται ακριβώς απέναντι από τη θέση του οικοπέδου κήκε πλήρως την περίοδο εκείνη. Οι κάτοικοι της περιοχής κατα καιρούς οργανώνουν δράσεις εθελοντικής денτροφύτευσης. Τα καλλιτεχνικά έργα που κοσμούν το σημείο αυτό της Αττικής

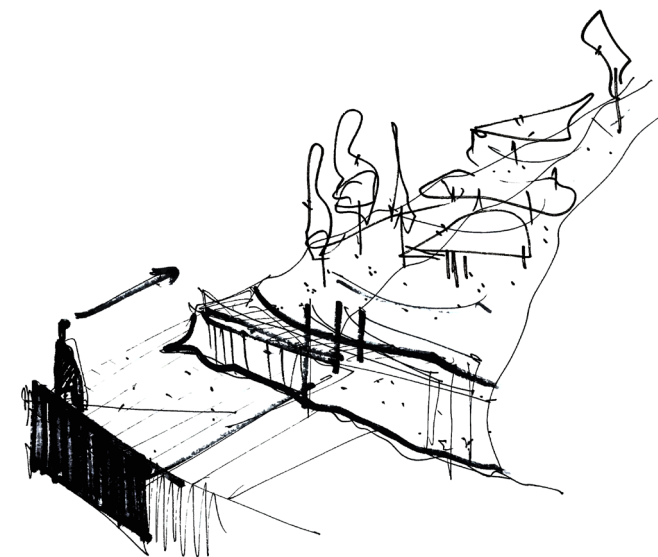
Οδού όπως και άλλα σημεία στη συνέχεια του οδικού της άξονα ανήκουν στη γλύπτρια Νέλλα Γκόλαντα. (βλ. σελ. 4)

Τα όρια του κοιμητηρίου σήμερα λόγω έλλειψης χώρου τείνουν να εξαπλωθούν σε όλο το βουνό αδιαφορώντας για τα σύνορα του δάσους. Στην πρόταση που γίνεται παρακάτω ο χώρος του παλαιού κοιμητηρίου παραμένει μονάχα μέχρι ένα βαθμό. Γίνεται σεβαστός ο χώρος των νεκρών και γι’ αυτό το λόγο διατηρείται ο βασικός ταφικός περίβολος σαν ένας χώρος “εμποτισμένος με μνήμες”. Η διαφορά όμως στο νέο κοιμητήριο είναι πως σέβεται τα όρια του δάσους, περιορίζεται από το εμπόδιο της Αττικής Οδού και προσπαθεί να αναπτύξει μια λύση η οποία χωροθετείται από τα φυσικά αλλά και τα τεχνητά όρια. Πάνω και αριστερά δηλαδή, όπως βλέπουμε τον παραπάνω χάρτη το όρια της λύσης υποβάλλονται από τα αντίστοιχα όρια της βλάστησης ενώ κάτω και δεξιά από τις ανθρώπινες παρεμβάσεις, διόδια και χώρος στάθμευσης.

Πάνω επίπεδο

Λόγω της διάρθρωσης του οικοπέδου σε τρεις διακριτές στάθμες στα τρία βασικά επίπεδα ο επισκέπτης καλείται να αντιδράσει με διαφορετικό τρόπο. Στο πάνω επίπεδο λόγω της «τομής του δάσους», τα δέντρα είναι ψηλότερα από τον άνθρωπο και το γεγονός αυτό δεν του επιτρέπει να κοιτάξει προς τα πάνω και να αντικρύσει την κορυφή, ο επισκέπτης καλείται να γυρίσει την πλάτη του στον Υμηττό και να κοιτάξει το πανόραμα της Αθήνας που ανοίγεται μπροστά του.

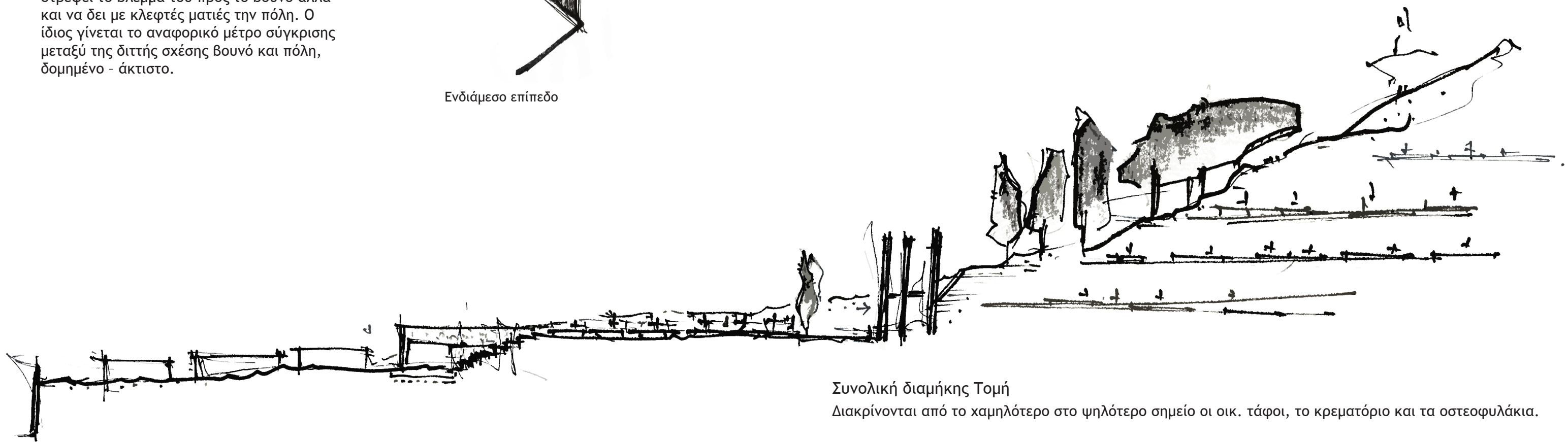
Κάτω επίπεδο

Στο κατώτερο επίπεδο ο επισκέπτης νιώθει την όχληση από την Αττική Οδό. Το βλέμμα του αυτόματα στρέφεται αλλού και προσπαθεί να βρει κάτι πιο ενδιαφέρον. «Γυρνάει την πλάτη του στην πόλη και ατενίζει τα πεύκα και την κορυφή του άνουδρου Υμηττού».

Ενδιάμεσο επίπεδο

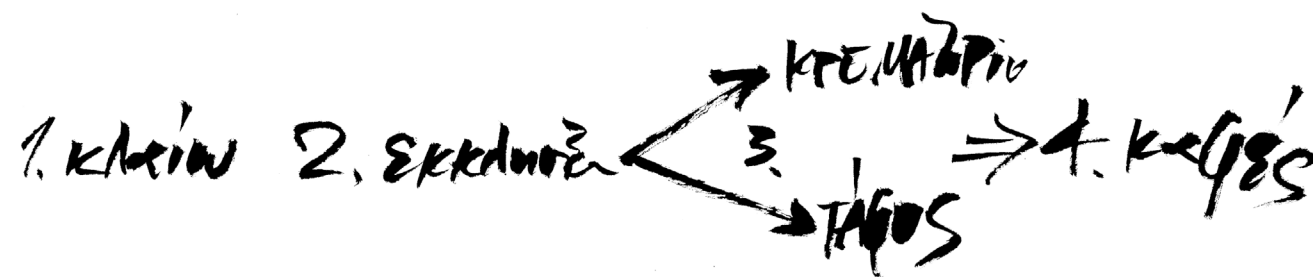
Στη μεσαία στάθμη ο επισκέπτης καλείται να στρέψει το βλέμμα του προς το βουνό αλλά και να δει με κλεφτές ματιές την πόλη. Ο ίδιος γίνεται το αναφορικό μέτρο σύγκρισης μεταξύ της διττής σχέσης βουνό και πόλη, δομημένο - άκτιστο.

Συνολική διαμήκης Τομή
Διακρίνονται από το χαμηλότερο στο ψηλότερο σημείο οι οικ. τάφοι, το κρεματόριο και τα οστεοφυλάκια.

4 στάδια της νεκρώσιμης ακολουθίας

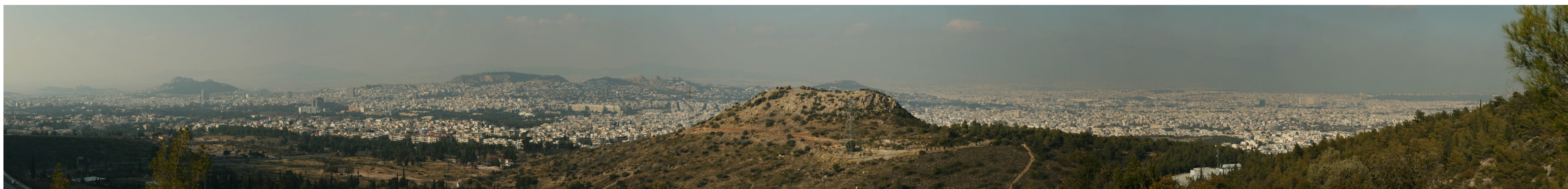
Οι αριθμοί ορίζουν τη χρονολογική σειρά της τελετής απόδοσης τιμών στο νεκρό. Τα 4 στάδια, οι τεσσέρις δηλαδή πράξεις της νεκρώσιμης ακολουθίας αναλύονται σε 4 κτήρια τα οποία από δω και πέρα μπορούμε να περιγράψουμε και ως:

1. κλάμα 2. εκκλησία 3. Κρεματόριο ή Εναπόθεση στον τάφο 4. Καφε

Η σειρά δεν είναι καθοριστική με την έννοια ότι κάποιο από τα παραπάνω στάδια μπορεί και να παραληφθεί.

Η συνθετική δομή του θέματος κρύβεται πίσω από την παραδοχή πως κάθε νεκρώσιμη ακολουθία μπορεί να αναλυθεί σε 4 βασικά στάδια τα οποία εκτελεί κανείς σαν μέλος της νεκρώσιμης ακολουθίας. Αυτά αφορούν: Αρχικά την τελευταία θέαση του νεκρού σώματος σε έναν χώρο η θέση του οποίου λαμβάνει πλέον στη σύνθεση ιδιαίτερη βαρύτητα και η σχέση του με τον επισκέπτη επαναπροσδιορίζεται. Σε δεύτερο στάδιο την θρησκευτική τελετουργία που συμβαίνει μέσα στο ναό. Στη

συνέχεια την κάυση του νεκρού σώματος και το σκόρπισμα της στάχτης ή όπως συμβαίνει πιο συχνά στην Ελλάδα την τοποθέτηση του νεκρού μαζί με το φέρετρο μέσα στο χώμα. Τέλος, αυτό που συνηθίζεται είναι συγγενείς και φίλοι να “βρίσκονται στο καφέ”, στο χώρο δηλαδή όπου βρίσκονται για να συζητήσουν, να πίνουν και να φάνε στην μνήμη του αγαπημένου τους προσώπου.

Ο λόφος Κορακοβούνι σε πρώτο πλάνο και πιο πίσω το Λεκανοπέδιο της Αττικής.

Από τα αριστερά στα δεξιά διακρίνονται η Ακρόπολη, ο Λυκαβηττός, τα Τουρκοβούνια και δεξιά πίσω από το λόφο οι Ολυμπιακές εγκαταστάσεις και ο Πύργος του ΟΤΕ στο Μαρούσι.

Διάγραμμα διάθεσης - χρόνου (ΠΑΡΑΔΟΧΗ)

κλάμα

Πρόκειται για ένα κτήριο ειδικά διαμορφωμένο για να στεγάσει το χώρο που θα επισκεφτούμε για τελευταία φορά το νεκρό. Είναι μια διαδρομή από και προς το νεκρό. Το κτήριο-γλυπτό τοποθετείται σε κεντροβαρικό σημείο κοντά στην κεντρική είσοδο. Το εσωτερικό του είναι σκοτεινό και μονάχα ο ήχος από το χαλίκι στο πάτωμα μάς οδηγεί στο σημείο εκείνο της κάτοψης όπου μια τρύπα στην οροφή επιτρέπει στο φυσικό φως να υποδείξει τη θέση του νεκρού.

εκκλησία*

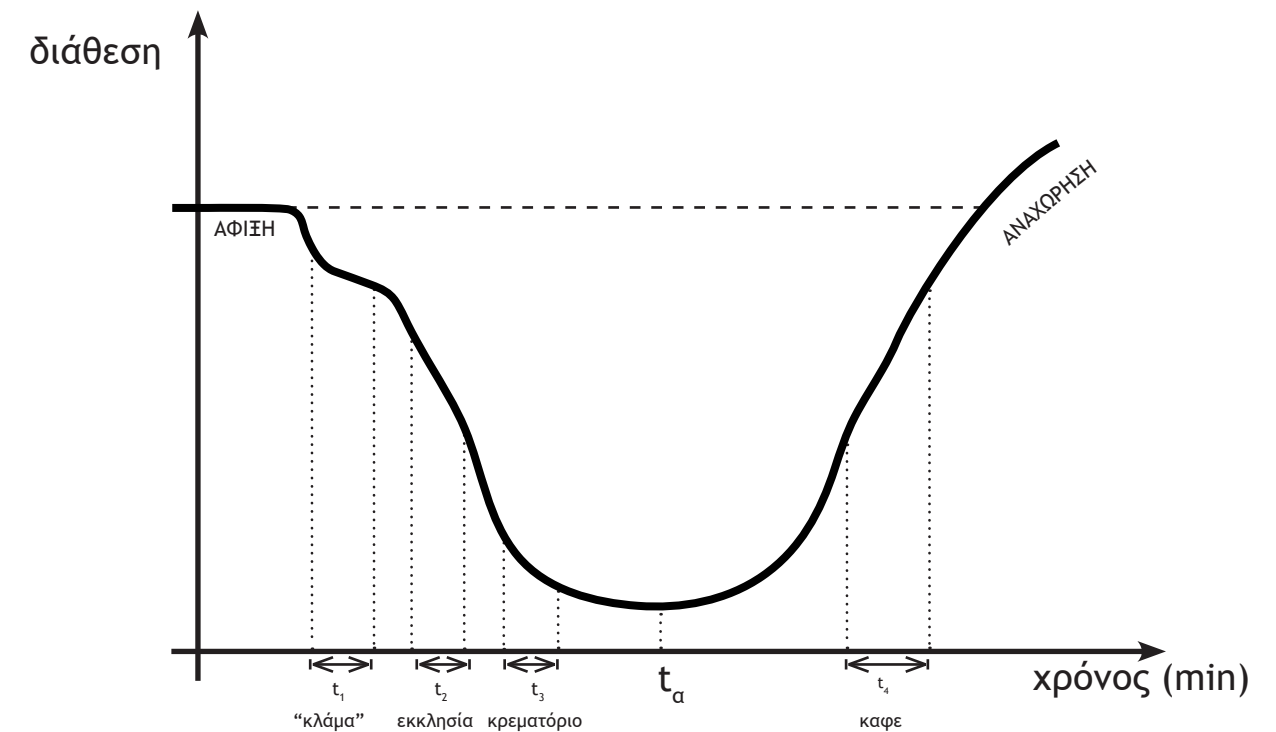
Υπόσκαφος ναός όπου τελείται η θρησκευτική λειτουργία.
*Δεν πρόκειται για ορθόδοξο χριστιανικό ναό αλλά για ένα χώρο μέσα στον οποίο το πλαίσιο των όγκων κάτω από τη γη σε συνεργασία με το φυσικό φως εντείνει τον υπερβατικό χαρακτήρα της τελετής.

κρεματόριο

Κτήριο ειδικά διαμορφωμένο για την καύση των νεκρών: Ο επισκέπτης προσεγγίζει το κτήριο μέσα από τη διπλή σχέση του νερού. Το νερό που συλλέγεται στο πάνω επίπεδο από τη μισγάγγεια του χείμαρρου, ο οποίος πλυμμηρίζει με τις εποχές, τον ακολουθεί καθώς κατεβαίνει τη ράμπα για το χαμηλότερο επίπεδο. Το νερό ως στοιχείο εξαγνισμού ρέει στο πλαϊνό τοίχειο και τον ξανασυναντά λίγο πριν αυτός μπει στο κτήριο. Το υγρό στοιχείο τελικά συλλέγεται στο χαμηλότερο επίπεδο σε μια δεξαμενή μπροστά από το foyer αφού στάξει από τη σχισμή του τοιχείου.

καφε

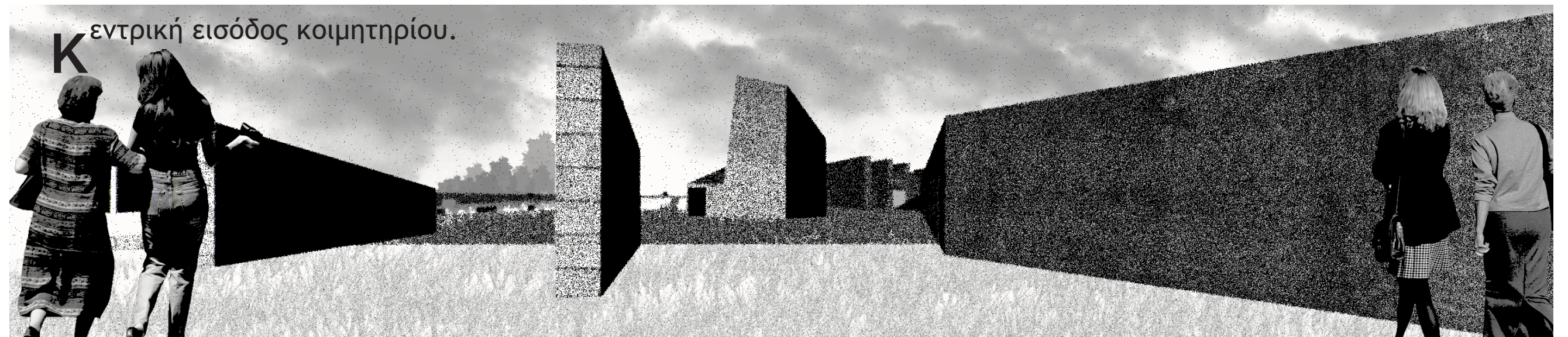
Πρόκειται για ένα κτήριο πολύ κοντά στη λογική της ανοικτής στοάς. Στο κέντρο του τοποθετείται ένα παραλληλόγραμμο μακρόστενο τραπέζι και γύρω του μαζεύονται οι συγγενείς και φίλοι για να πιουν και να φάνε στη μνήμη του νεκρού.

Διάθεση: Θεωρούμε πως όσο πιο μεγάλες ποσοτικά τιμές έχει το μέγεθος που προσπαθούμε να ορίσουμε στο παραπάνω διάγραμμα ως Διάθεση τόσο πιο κοντά βρισκόμαστε σε αυτό που καλούμε καλή διάθεση ή χαρά και αντίστροφα όσο μειώνεται, όσο δηλαδή πιο χαμηλές είναι οι τιμές του μεγέθους, περιγράφεται μια κατάσταση που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως κακή διάθεση ή αλλιώς λύπη. (Το μέγεθος που χρησιμοποιείται είναι αυθαίρετο και συνεπώς η μέτρηση του σε ποσοτικές μονάδες μπορεί να αμφισβητηθεί.)

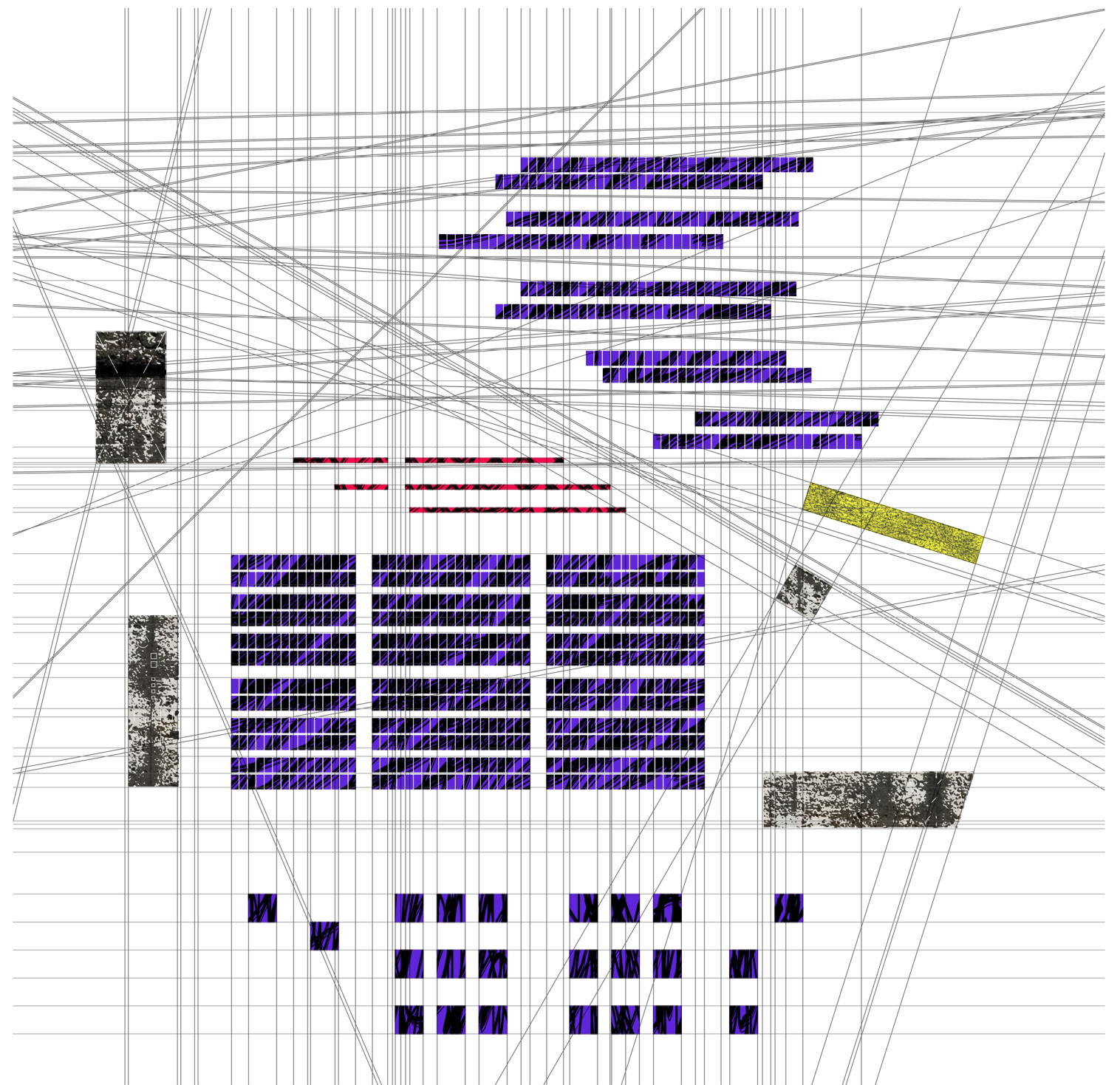
Χρόνος: Ως χρόνο θεωρούμε το χρονικό διάστημα κατά το οποίο παρευρίσκεται κάποιος στο νεκροταφείο. Σαν σημείο μηδέν ορίζεται η στιγμή που θα βγει κάποιος από το αυτοκίνητο και ως τελική χρονική στιγμή η στιγμή που θα ξαναμπει μέσα σε αυτό για να αποχωρήσει.

t_{α} : Η χρονική στιγμή με τη χαμηλότερη ανθρώπινη διάθεση. Πρόκειται για το σημείο εκείνο της νεκρώσιμης ακολουθίας, ταφή είτε κάυση, στο οποίο οι συγγενείς και φίλοι βλέπουν για τελευταία φορά το αγαπημένο τους πρόσωπο πριν μπει στο κώμα ή στον κλίβανο.

αρμονικές χαράξεις
χωροταξία

οστεοφυλάκια

“κλάμα”

χώρος στάθμευσης

Χρήσεις

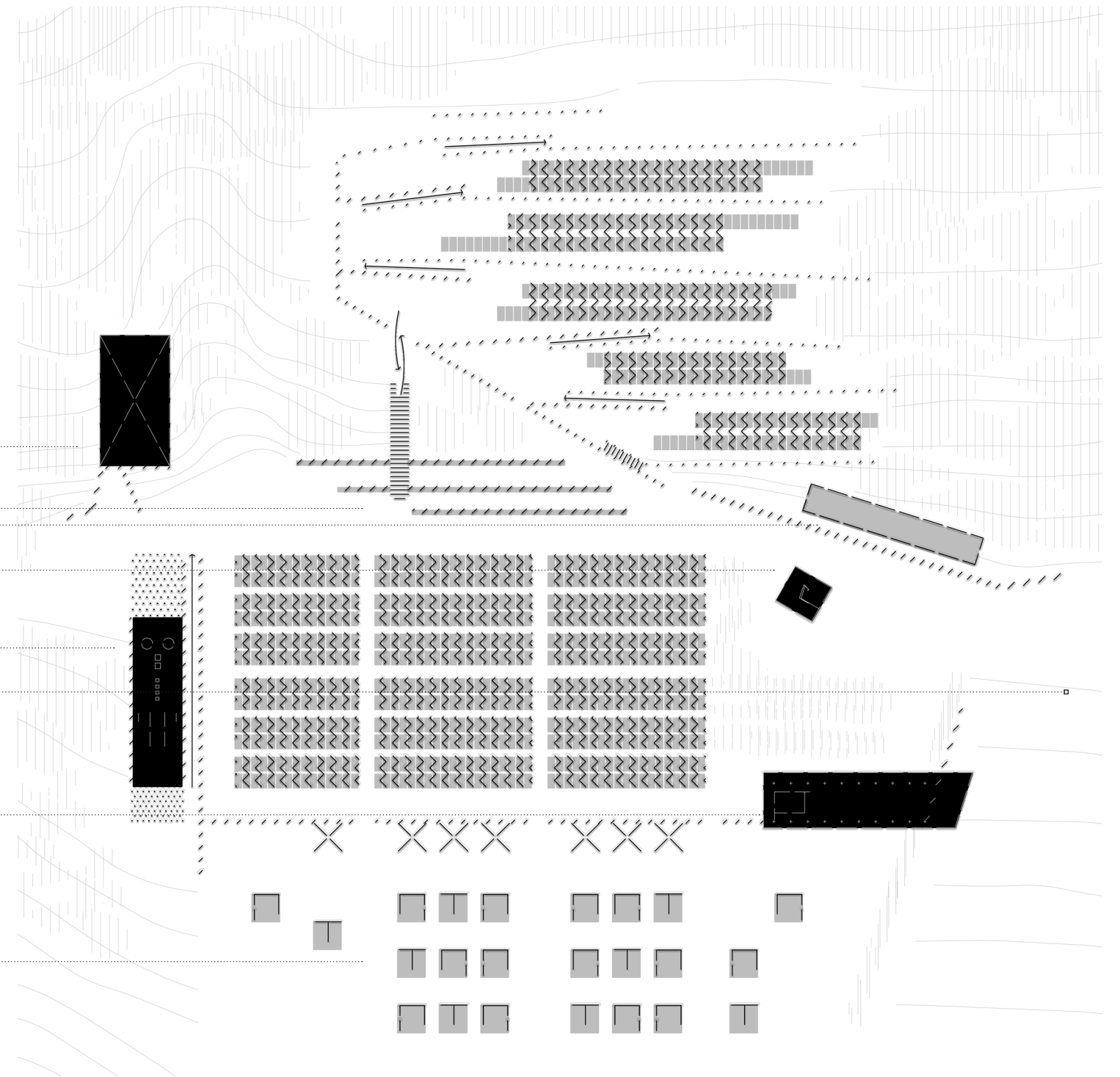
οικ. ταφοι

εκκλησία

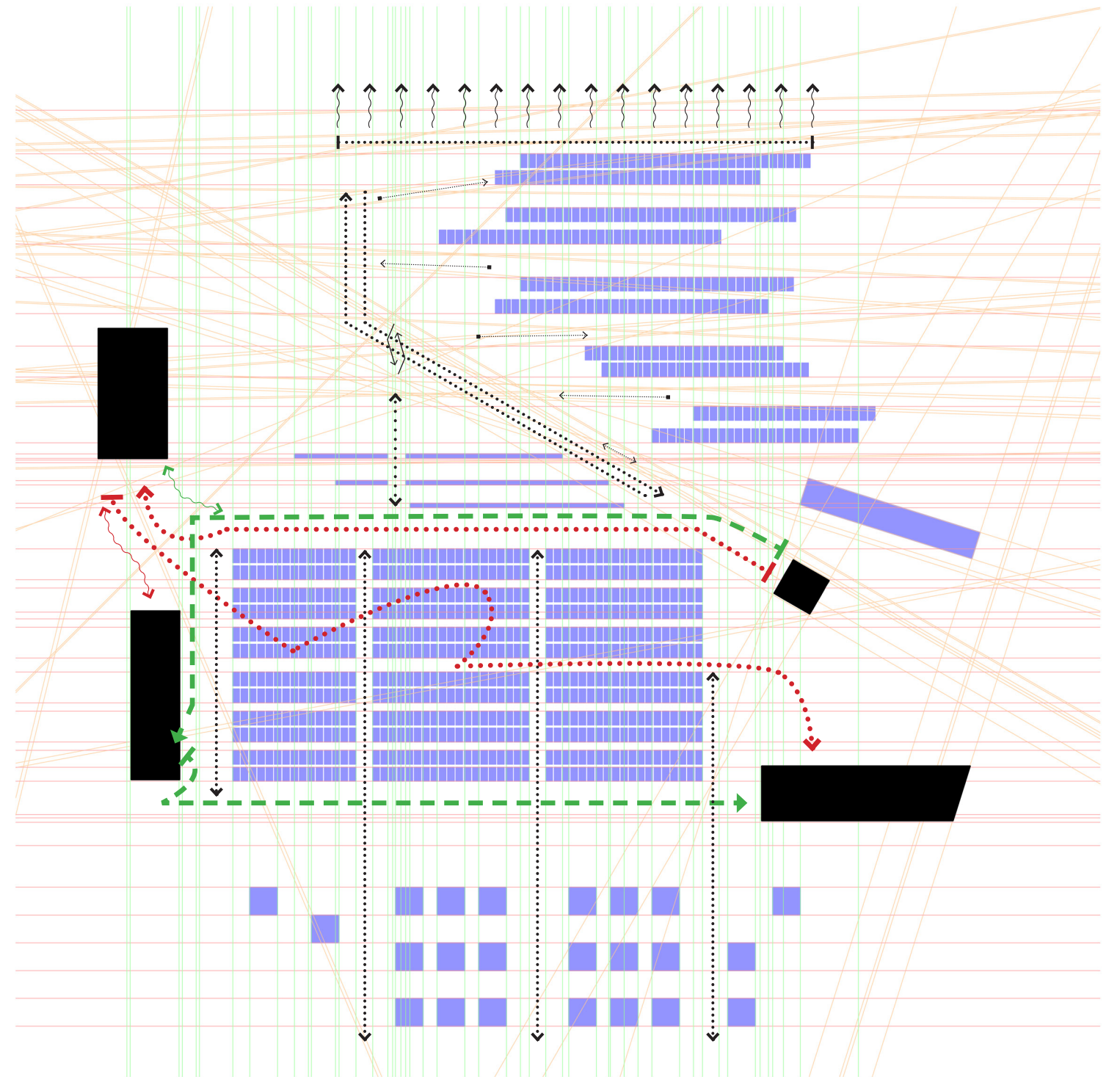
βοηθητικά

κρεματόριο

καφε

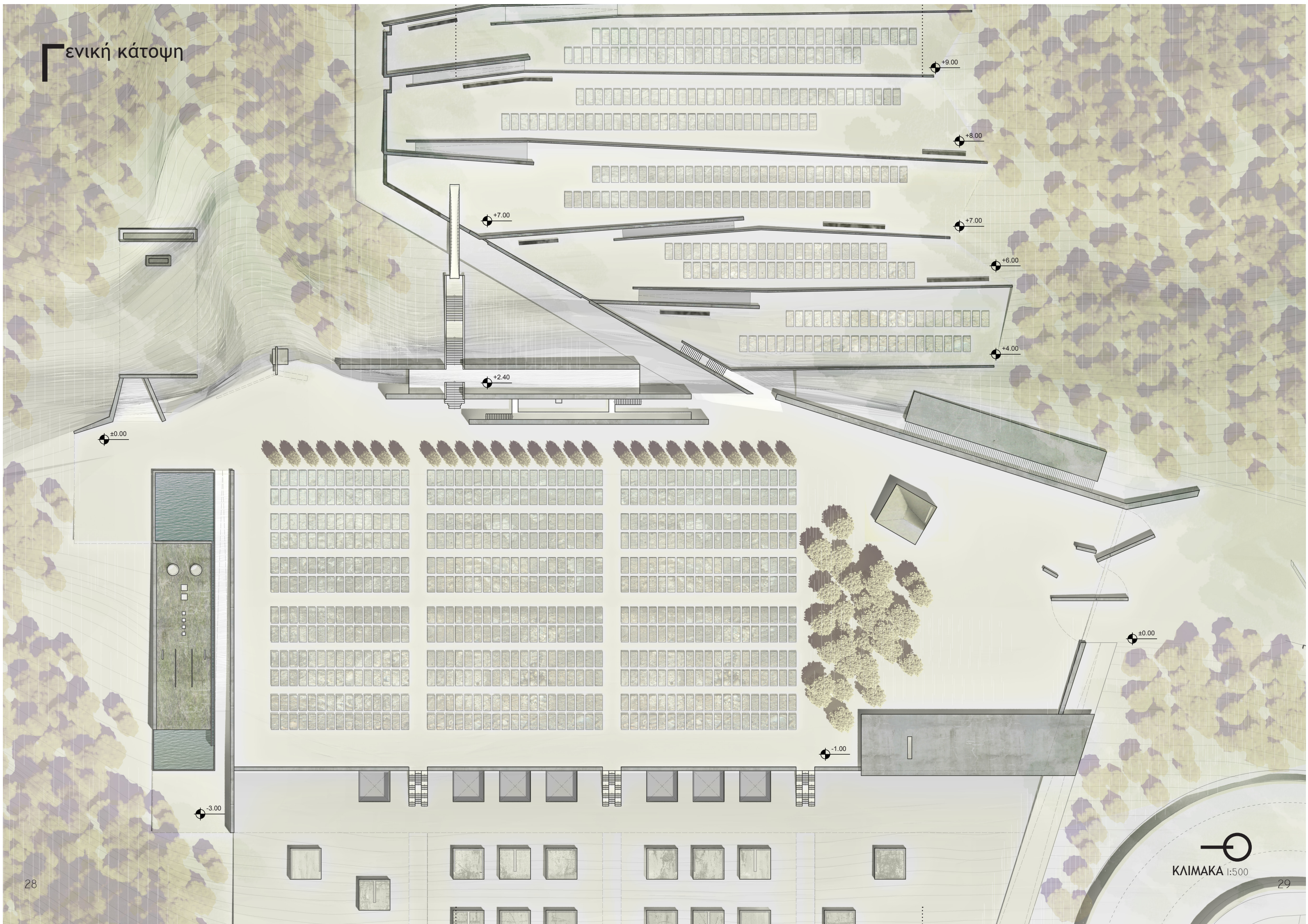

Κινήσεις +
Σενάρια πιθανής τελετουργικής
ακουλουθίας

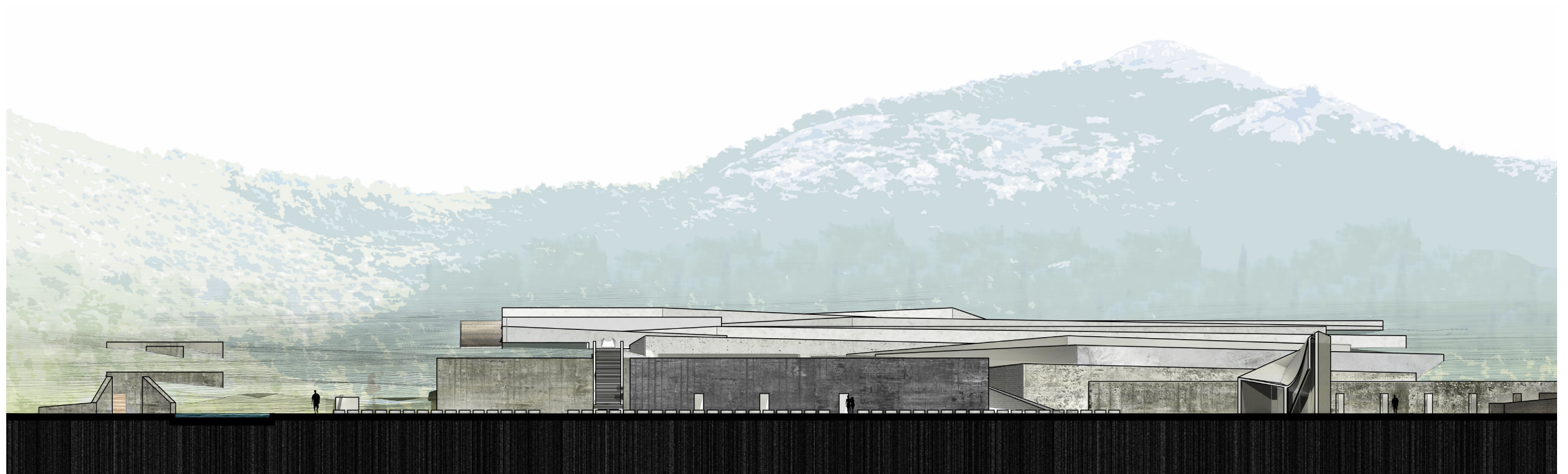

Γενική κάτοψη

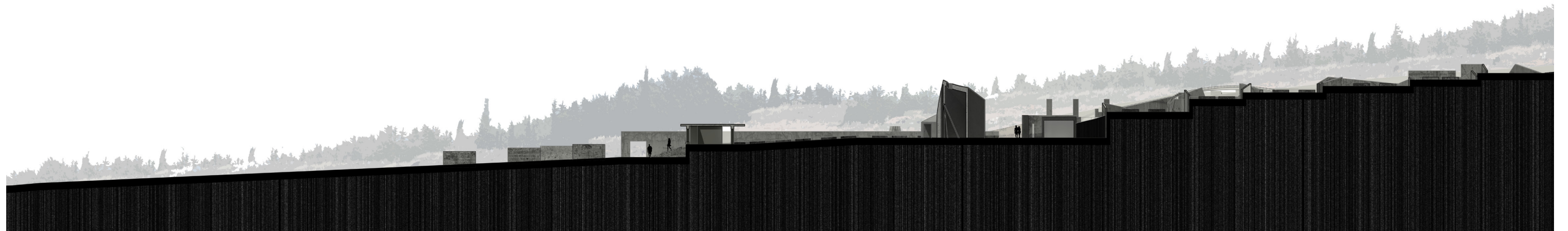
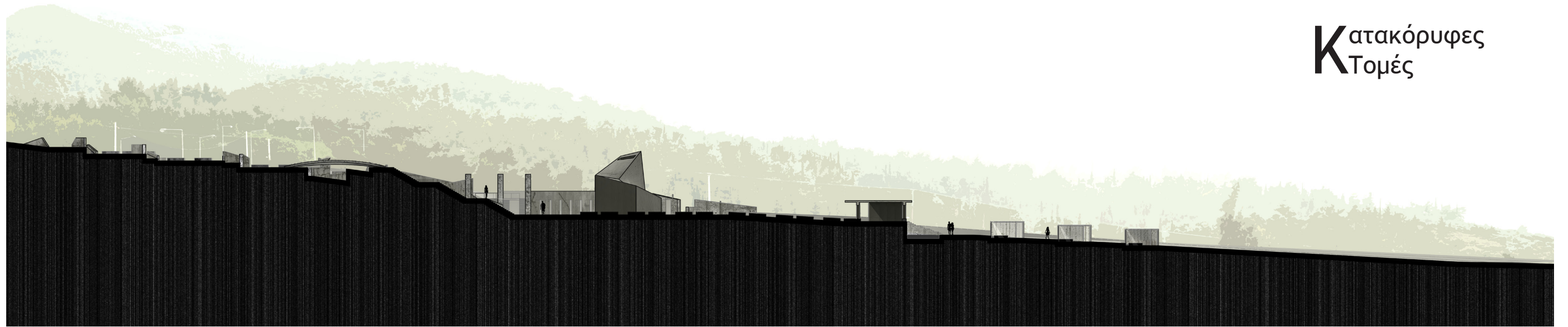

Οριζόντια Τομή

ΓΡΑΦΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΕ ΜΕΤΡΑ (m)

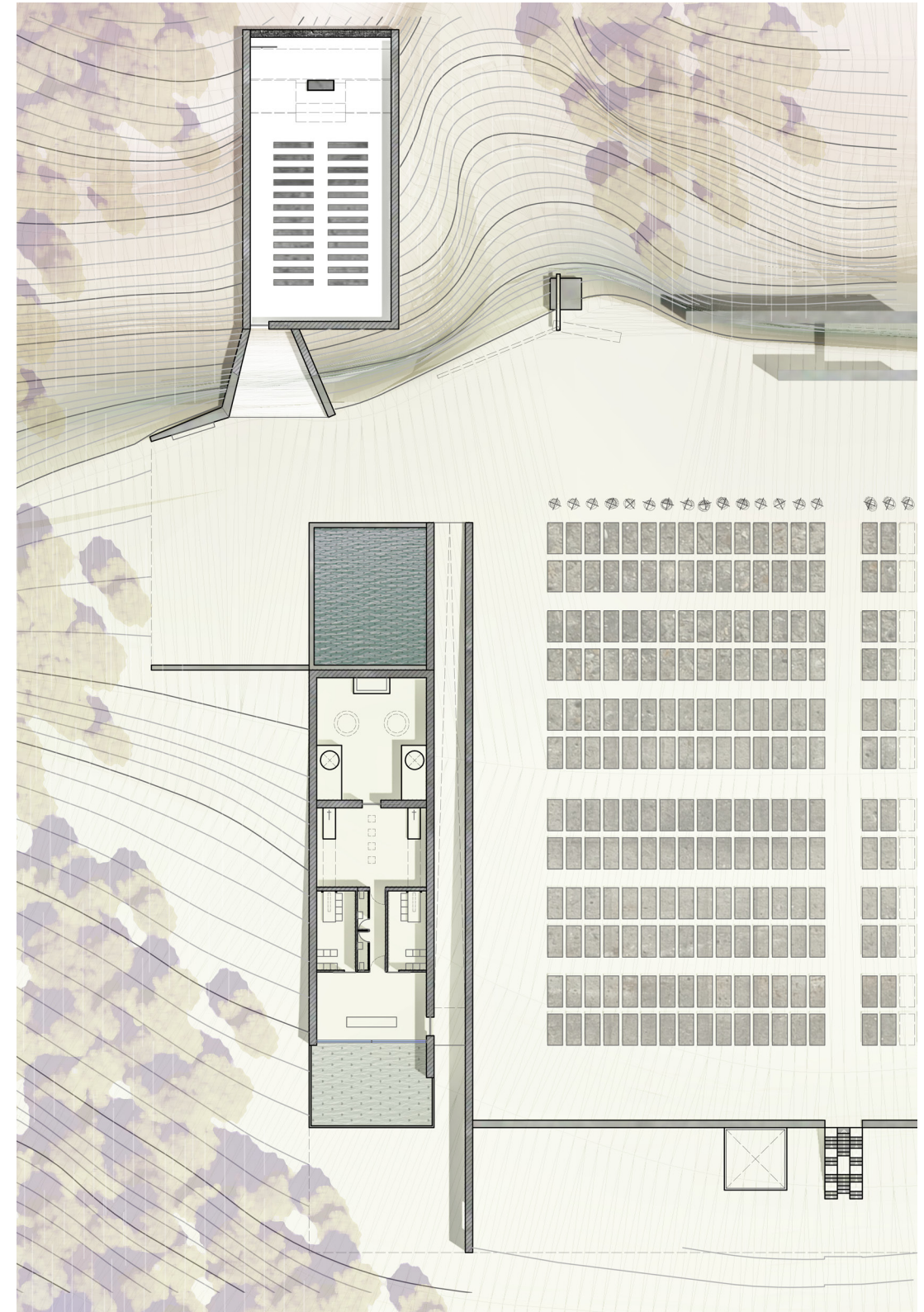
Κατακόρυφες
Τομές

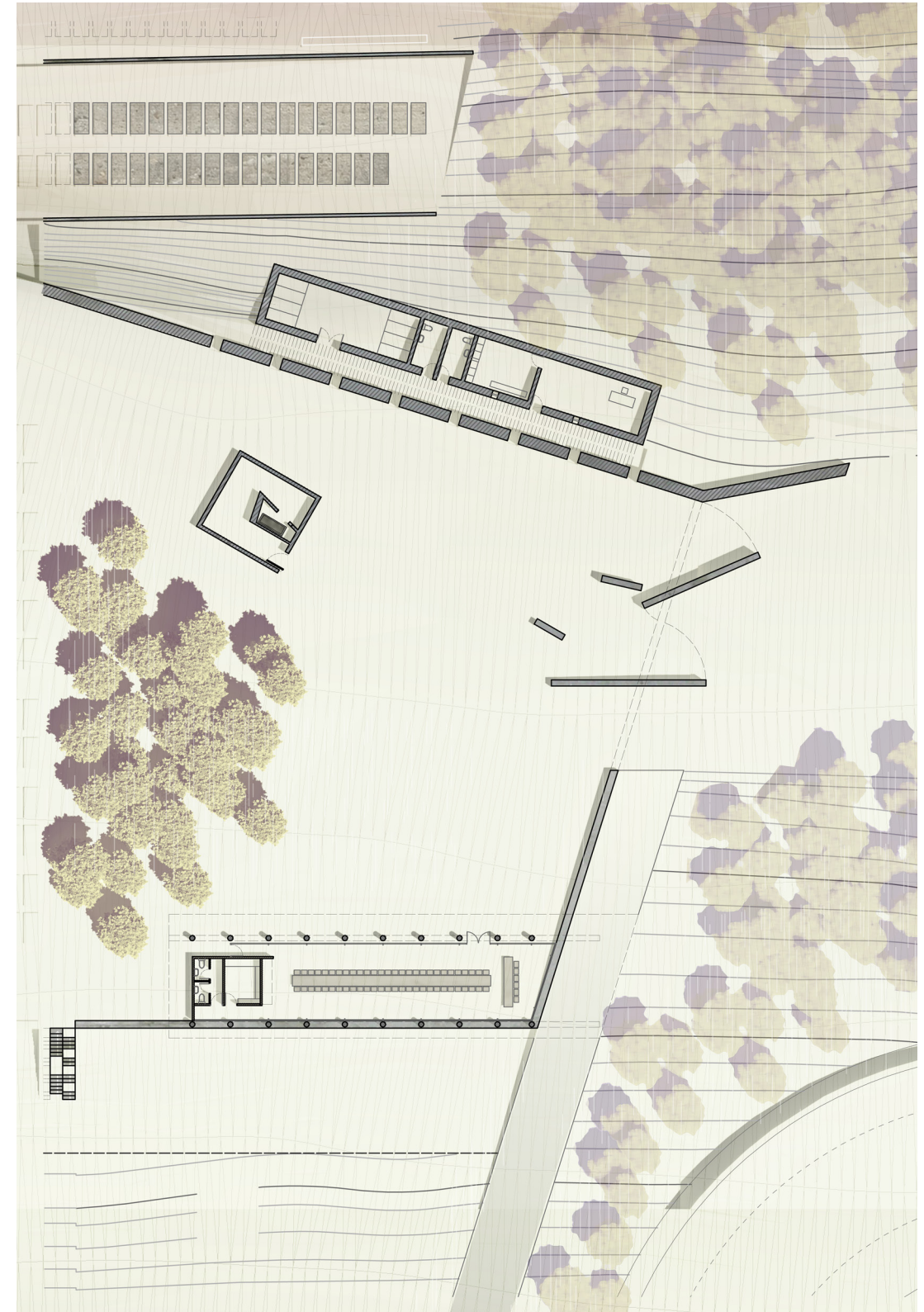
ΓΡΑΦΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΕ ΜΕΤΡΑ (m)

Κάτοψη “κλάμα” και καφε

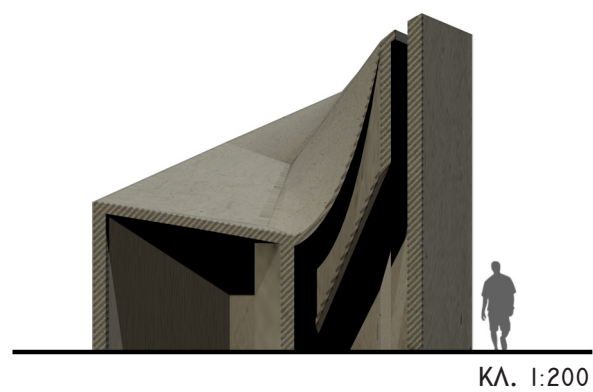
Κάτοψη κρεματόριο και εκκλησία

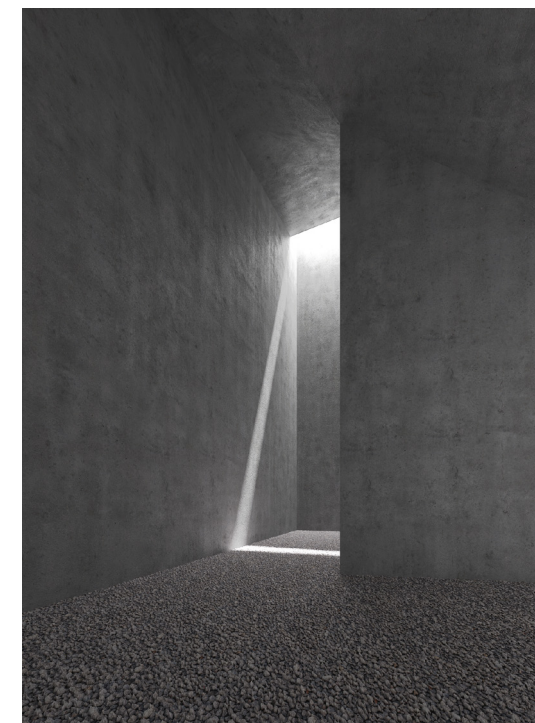

Κλάμα

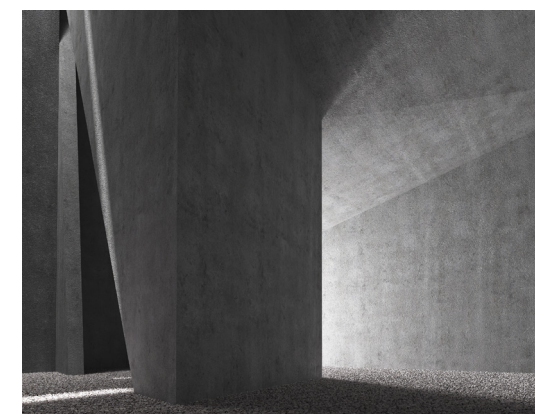
Φωτορεαλιστική Αναπαράσταση στο εσωτερικό του κτηρίου.

ΚΛ. 1:200

Υφές από χαλίκι στο πάτωμα - Ο ήχος που σε οδηγεί προς το φως.

Θέα προς την είσοδο - "Γύρισμα" στο τοίχειό της κάτοψης.

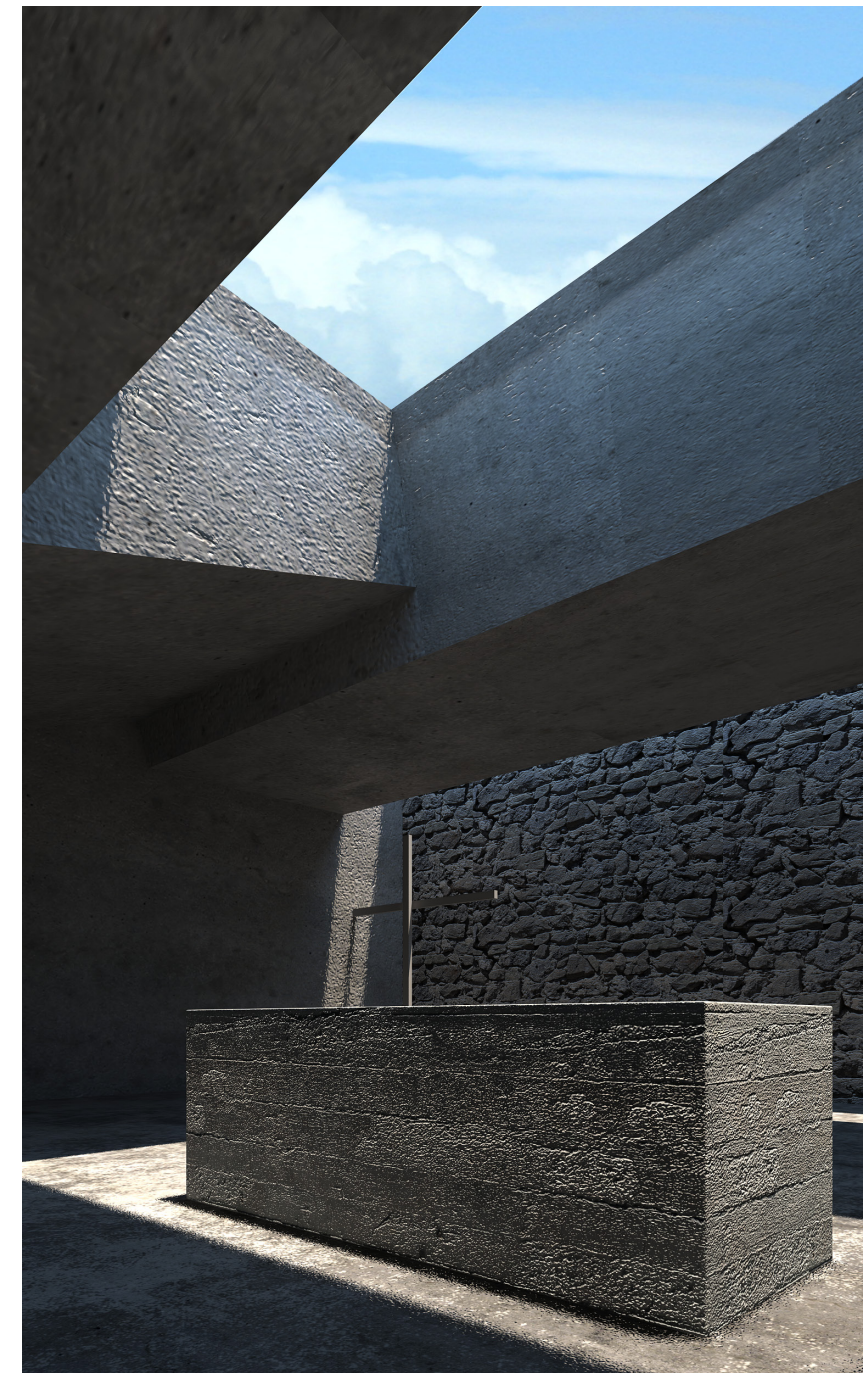

Η θέα του νεκρού σώματος: φόρος τιμής σε εκείνον που έφυγε.

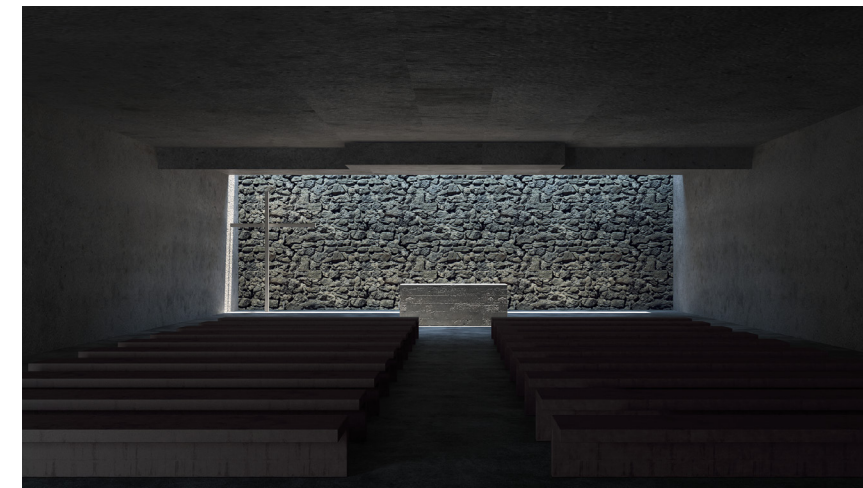

Εκκλησία

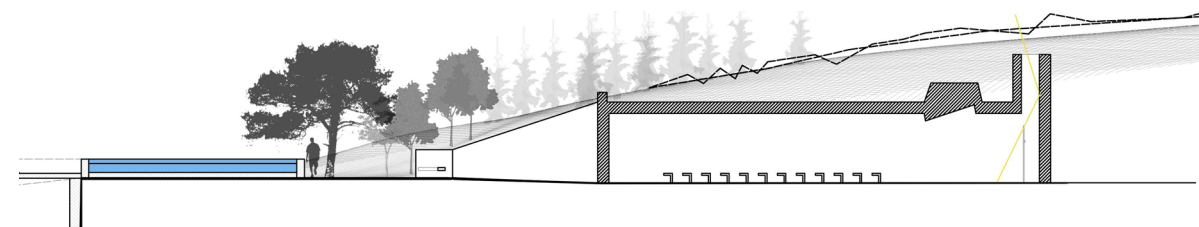
Φωτορεαλιστική Αναπαράσταση στο εσωτερικό του κτηρίου.

Το φως ως κομμάτι της μορφοπλασίας του όγκου. Η υφή του πέτρινου τοίχου και η ύπαρξη μιας δευτέρας δεσμίδας φωτός ένα επίπεδο πιο πίσω.

Μετωπική όψη. Το καδράρισμα του νεκρού πάνω στον πέτρινο τοίχο. Συνύπαρξη φωτός - σκιάς.

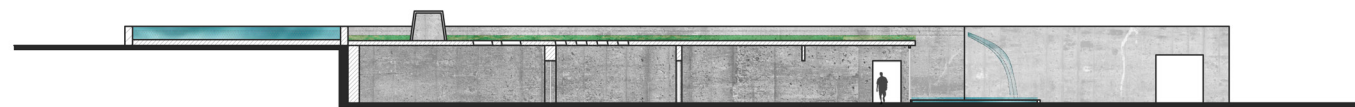

Σχηματική τομή κατά μήκος του άξονα Ανατολής- Δύσης.

Κρεματόριο

Φ.Α. στους εξωτερικούς χώρους και το εσωτερικό του κτηρίου.

Σχηματική τομή. “Το πάνω με το κάτω επίπεδο συνδέονται μέσω του νερού.”

Σε πρώτο πλάνο το νερό που πέφτει από το πιο πάνω επίπεδο, σε δεύτερο μια ανθισμένη κερασιά, ενώ σε τρίτο ο λόφος με την ονομασία ‘Κορακοβούνι’, φυσικό όριο μεταξύ του δήμου Χολαργού και του όρους Υμηττού.

Το νερό ως στοιχείο καθάρσης. Διακρίνεται το foyer του κρεματορίου πίσω από το τζάμι και εμπρός η τεχνητή λίμνη για την απόθεση της στάχτης του νεκρού.

Δωμάτιο τελευταίας θέασης του νεκρού σώματος. Πίσω από τον κόκκινο τοίχο η ανθρώπινη ύλη μετατρέπεται σε στάχτη.

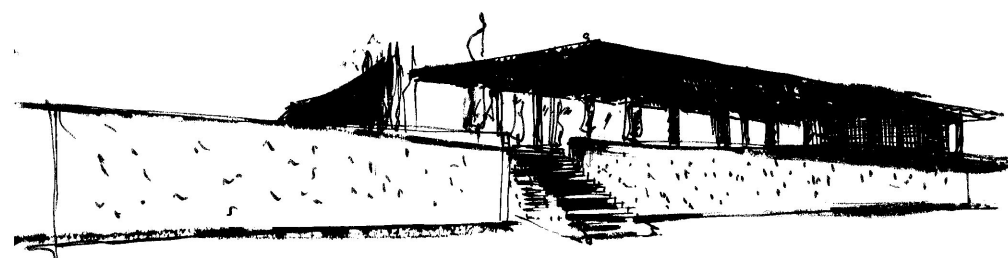

Καφε

Φωτορεαλιστική Αναπαράσταση στο εσωτερικό του κτηρίου.

Το τραπέζι στο καφέ είναι εμπνευσμένο από το αντίστοιχο τραπέζι φαγητού στο Μοναστήρι και σχεδιασμένο για να φέρνει τους φίλους του νεκρού πιο κοντά. Στο Βάθος η Αθήνα και ο Λυκαβητός.

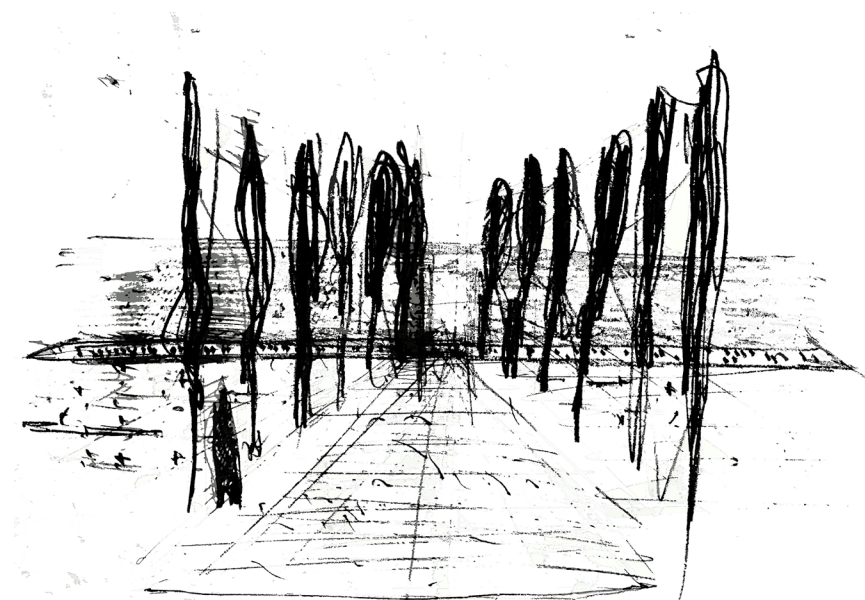
Σκίτσο συνθετικής διερεύνησης.

Συνύπαρξη 4 υλικών. Οπλισμένο σκυρόδεμα, γυαλί, γρανίτης, και ξύλο. Στην κεφαλή του τραπεζιού (βλ. πάνω) κάθετα η οικογένεια του νεκρού ενώ αντικρουστά σε αυτή μια συμβολική ελιά φωτίζεται κάτω από το άνοιγμα της πλάκας.

Οστεοφυλάκια

Αρχικό σκίτσο διερεύνησης για την πορεία της πομπής.

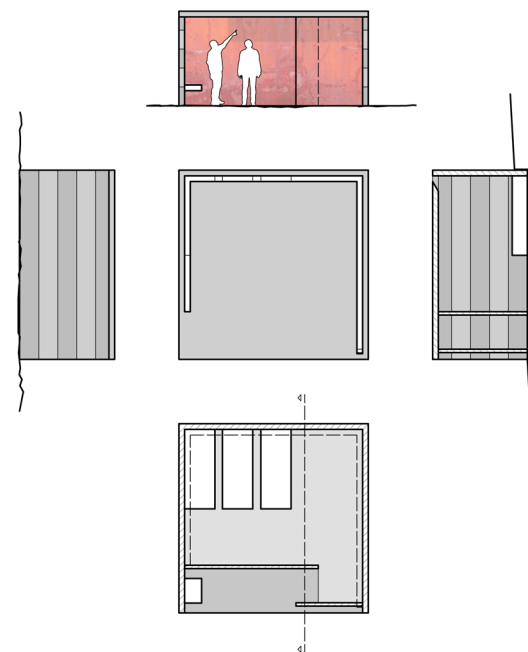

“Ανάμεσα στους τοίχους”.

Προοπτική άποψη των οστεοφυλακίων στο βασικό επίπεδο κίνησης.

Οικογενειακοί τάφοι

Εσωτερικό οικ. τάφου

Ανάπτυγμα: Οικογενειακός τάφος. Αποτυπώνονται η κάτοψη, και ξεκινώντας από πάνω και δεξιόστροφα η μπροστινή όψη, κατ. τομή, οριζ. τομή και πλαϊνή όψη. (απέναντι)

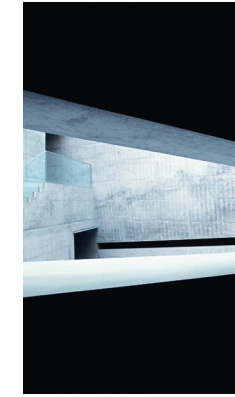
(επάνω) Αποτυπώνεται ο τρόπος με τον οποίο το φως διεισδύει στο εσωτερικό ενός οικογενειακού τάφου. Τα υλικά που χρησιμοποιούνται είναι το ανεπίχριστο σκυρόδεμα μέσα και έξω και χαλκός στην πρόσοψη.

Αναφορές

Παρεκκλήσι Villeacerón S.M.A.O., Almadén, Ciudad Real, Ισπανία, 1996-2001

Chichu Art Museum, Tadao Ando, Naoshima, Ιαπωνία, 2004

Barcelona Pavilion, Mies van der Rohe, 1929 International Exposition, Βαρκελώνη, Ισπανία

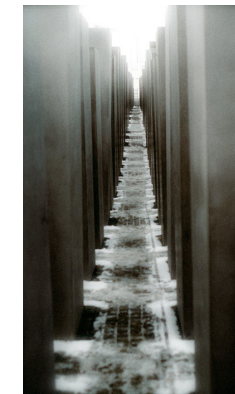
Finisterre Cemetery, César Portela, ακρωτήριο της Fisterra, περιοχή της Γαλιτίας, Ισπανία

Κοιμητήριο της Igualada, Enric Miralles και Carme Pinos, Ισπανία, Βαρκελώνη, 1984.

Παρεκκλήσι Bruder Klaus, Peter Zumthor, Κολωνία, Γερμανία, 2007

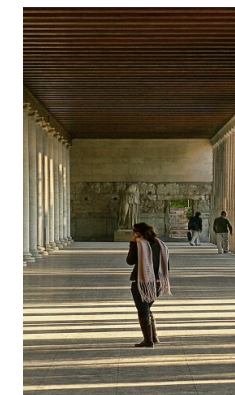
Holocaust Memorial, Peter Eisenman και Büro Hapold, Βερολίνο, Γερμανία, 2005

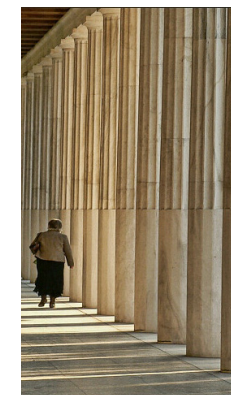
“Viewpoint”, (γλυπτό από σίδηρο 13μ. x 9μ., 104 τόν.), Richard Serra, Dillingen/Saar, Γερμανία, 2006

San Cristóbal Estates, (ράντσο αλόγων), Luis Barragán Morfín, Πόλη του Μεξικό, 1967

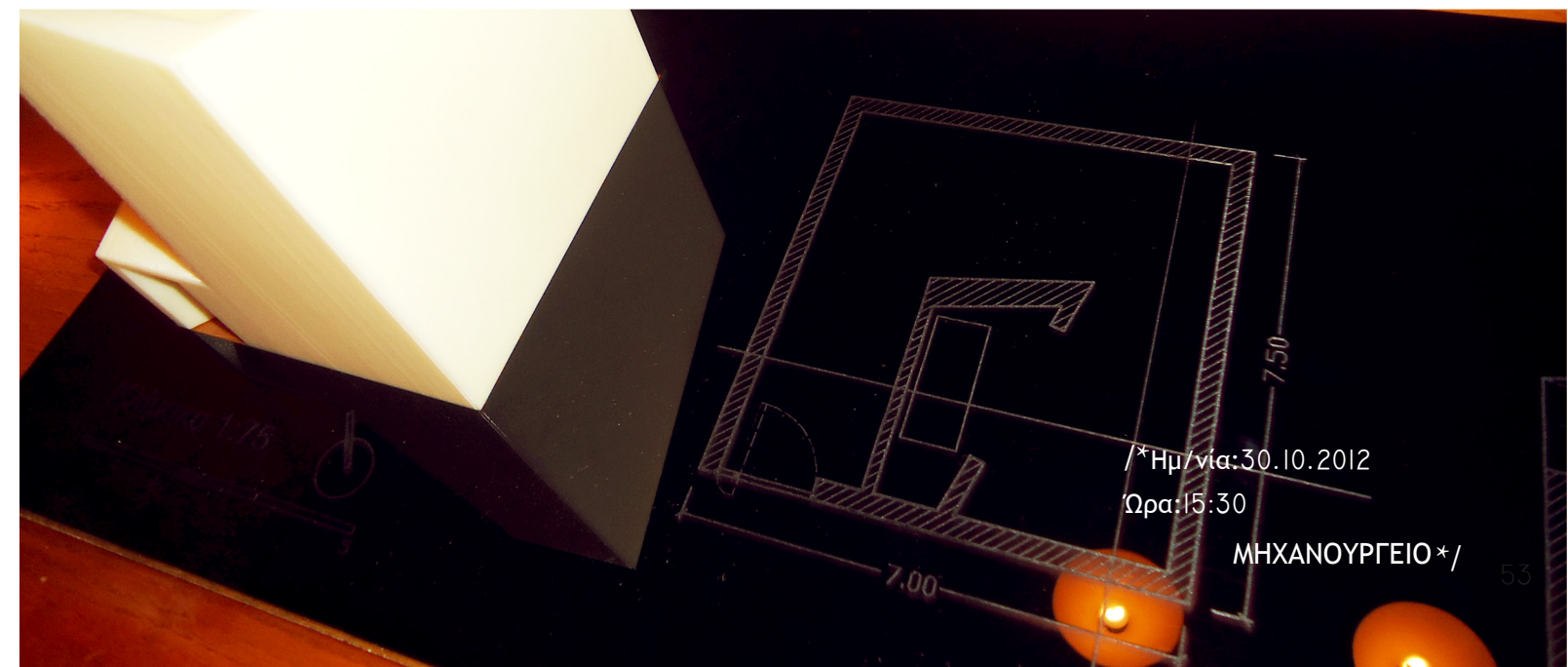
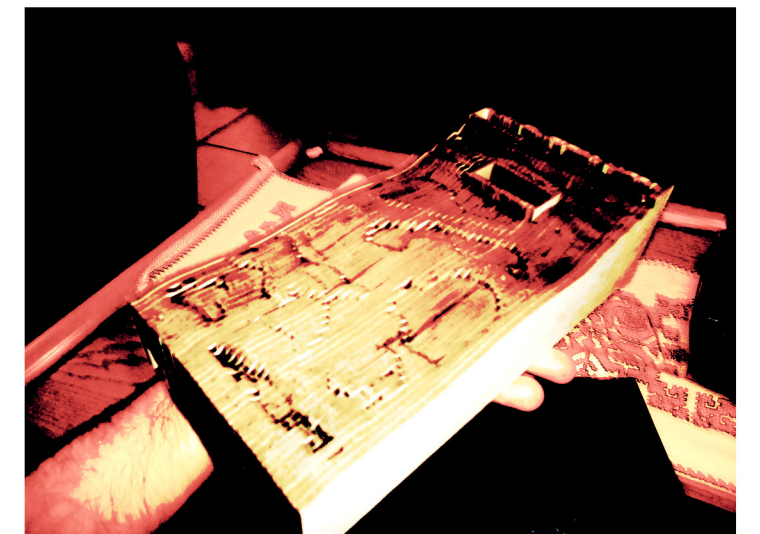
Στόα του Αττάλου: κτίζεται γύρω στο 150 π.Χ από τον Άτταλο Β', βασιλιά της Περγάμου κατόπιν δωρεάς του προς την Αθήνα.

(Η ανέγερση της Στοάς ξεκίνησε το 159 π.Χ. και ολοκληρώθηκε μετά από 11 χρόνια, το 138 π.Χ. Διστάσεις 120 x 20 x 25μ. Στο ισόγειο η εξωτερική κιονοστοιχία που αποτελούσε την πρόσοψη συνίσταται από 45 κίονες. Η εξωτερική κιονοστοιχία του ισόγειου ήταν δωρικού ρυθμού και η εσωτερική κιονοστοιχία από αράβδωτους κίονες ιωνικού ρυθμού.)

Φωτογραφίες από τις
μακέτες παρουσίασης

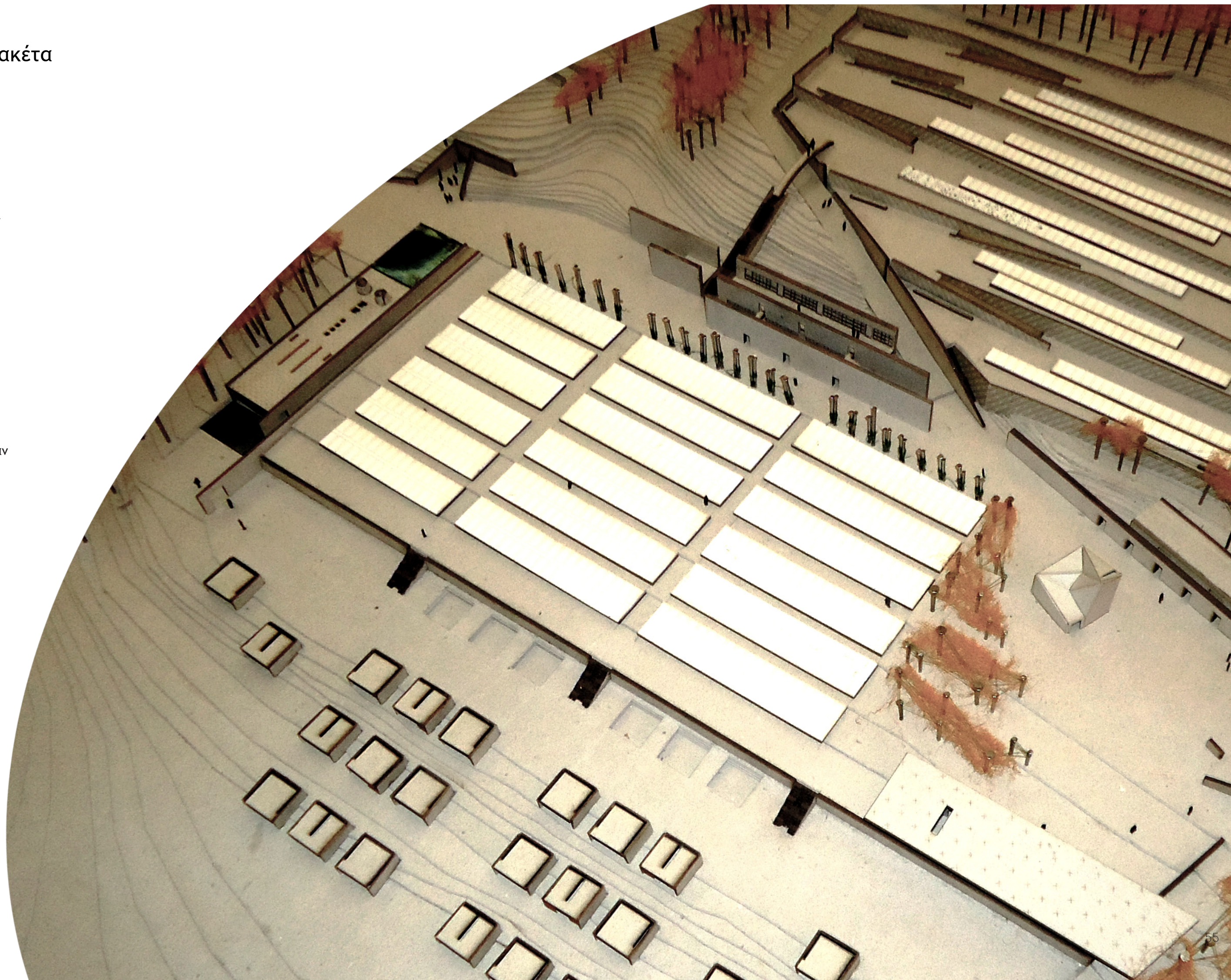

Τελική Μακέτα

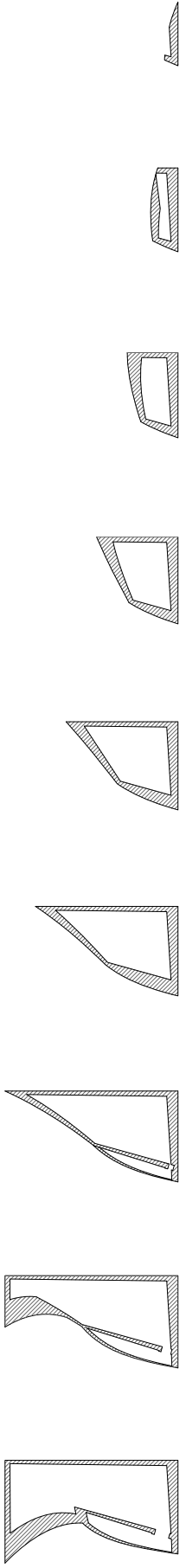
ΚΛ. 1:250

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Οι κλίμακες παρουσίασης που χρησιμοποιήθηκαν ήταν οι 1:1000, 1:500 (όλα τα διαγράμματα), 1:250 (Βασικές τομές και κατόψεις), 1:200, 1:100 (υπόσκαφη εκκλησία μακέτα), 1:75 ("κλάμα" 3d plot). Για τις ανάγκες της παρουσίασης του τεύχους οι κλίμακες αυτές υποδιπλασιάστηκαν ή έγιναν ακόμα μικρότερες προκειμένου να χωρέσει αρκετή πληροφορία στα σχέδια.

Ακολουθία οριζ. τομών στον κατακόρυφο άξονα για το “κλάμμα”. (εξώφυλλο)

